

TONE WRABER

TRENTA

Lepa dolina ima lepe gore. Takšna dolina je Trenta, gorsko kraljestvo v slovenskem alpskem svetu. Leži v osrčju Julijskih Alp, v katere se je globoko zarezala. V njej izvira Soča, ki na razmeroma kratki poti do Jadranskega morja teče skozi zelo raznolik svet. Naravno pristopna je pravzaprav le po soški dolini navzgor, medtem ko je pot v Kranjsko goro kot povezava z Gorenjsko in Koroško bila pred zgraditvijo ceste čez Vršič težavnejša, a so jo Trentarji kljub temu uporabljali. Luknja je še vedno samo planinski prehod iz Trente v Vrata.

Mnogi velikani julijske gorske skupine so trentarski. Pojdimo na pot in obiščimo jih, pa bomo spoznali Trento.

Trentarska je zahodna stran Triglava, najvišjega med slovenskimi vršaci. Nekoč se je tam čez prišlo v triglavske višine po dveh stezah: Čez Komar in Čez Skok. Obe sta zdaj zapuščeni, čeprav še prehodni in bi zlasti prvo morda kazalo obno-

Slika 28. Razgiban je gorski svet v Trenti. S pobočij nad planino Zapotok se čez Srebrnjak (levo) in Velika Vrata (v soncu desno) odpira lep pogled na Stenar, Triglav in Kanjavec v ozadju (Foto: T. Wraber)

Slika 29. Med najlepše trentarske kotičke sodi končna Zadnjica. Vidni so še dokazi ledeniškega preoblikovanja (groblja desno od poti) (Foto: S. Peterlin)

viti. Zamenjala ju je v času med obema vojnama zgrajena italijanska vojaška pot (mulatjera), ki je ponekod vsekana v živo skalo. A tudi njo je že načel zob časa in narava, v velikem tako nespremenljiva, je v malem že mnogokaj predrugačila. Ko dosežemo Dolič, nam je Triglav čisto blizu. Čez obsežno kamnitno puščavo mu pridemo pod sam vrh, na prvi pogled nezavzetno skalno trdnjavo. Toda tudi tu varna steza najde pristop na vrh, tako zaželeni cilj vsakega planinca. Kdor hoče ostati zvest Trenti, si bo izbral za sestop z vrha Triglava pot čez Plemenice. Ta najdrznejša triglavska steza v veliki strmini privede

na Luknjo. Z Luknje pelje nova pot skozi cvetoče vrtove julijske flore in ob nepozabnih pogledih na silno severno triglavsko ostenje na Gamsovec. Komur je cvetje še posebej pri srcu, bo šel po stezi, ki preči strma travnata pobočja Pihavca, vsa pokrita z murkami, planikami in še mnogimi pisanimi dragulji trentarske cvetane. Obe stezi, čez Gamsovec in čez Pihavec, privedeta na Kriške pode. Na vzpetini nad malim jezercem stoji prijazen Pogačnikov planinski dom, izhodišče za najlepše ture v naših Alpah. Škrlatica je že bolj oddaljena, a Razor, vitki stožec Kranjske gore, se kar ponuja. Hitro dosežemo njegovo zadnjo vzpetino, ob sestopu pa morda stopimo še na Planjo in si pogledamo Utrujeni stolp, visok steber, ki se je naslonil nanjo. Nič čudnega, če mora tako dolgo stati, hudomušno pripominja Kugy. S sedla med Razorom in Planjo kaže markacija najprej skoraj vodoravno, potem pa se spusti strmo navzdol k izvirku Mlinarice. Ni tako hudo, kot se sprva zdi, kajti pot je varna in kmalu smo pri dobrem studencu. Prijeten je počitek ob živi vodi, zlasti še, če nas čaka le še lahek sestop od studenca naravnost v Trento. To pot pa le malokdo uporablja, marveč gredo večinoma po južnih pobočjih širokoplečega Prisojnika na Vršič, z možnostjo ovinka čez Prisojnikov vrh. Najlepše pa je zadel, kdor se odloči za pot skozi obe Prisojnikovi Okni. Steza, zgrajena l. 1953 za 60-letnico slovenske planinske organizacije, vodi od Mlinarice k Zadnjemu Oknu. Nismo se še opomogli od presenečenja, ko je ob koncu strme pleze zazijalo pred nami s snegom zapolnjeno Okno, že nas onkraj njega popelje drzna steza po divjih policah severne plati Prisojnika. Šele malo pod njegovim vrhom se oddahnemo in na vrhu samem zberemo moči za nadaljnjo pot. Z zračnega grebena uživamo daljne razglede in tako neopazno pridemo do Prednjega Okna. Ogromna odprtina se ugrezne pod nami. Če nas ni volja iti skozenj, je lahek sestop po južni strani na Vršič, korajžni pa se spuste skozi Okno in po razgibani telovadbi tudi dosežejo Vršič.

Vršič je najvišja točka na cesti, ki iz Kranjske gore drži v Trento in naprej po soški dolini proti morju. Zgradili so jo ruski vojni ujetniki med prvo svetovno vojno, pozneje je bila zaradi meje zanemarjena, danes pa jo spet skrbno vzdržujejo. Vsako leto desettisočem približa lepote gorskega sveta in veseli smo lahko, da jo imamo.

Množični pritok ljudi pa ima žal tudi svoje senčne strani. Nemir, hrup motorizacije in bencinski smrad, onečiščenje okolice so vzrok, da se planinec, ki želi miru in samote, umakne. Ni nam treba iti daleč. Gremo na Vratca in že se nam odpre lep pogled na ostenja planiške doline, na postavni Jalovec, ki je »fant od fare« (E. Lovšin) naših vrhov. Nanj drži z Vršiča lepa pot, polna edinstvenih pogledov na Zadnjo Trento in na vrhove v njenem zatrepu. Hodimo čez travnata skalovita pobočja, skozi sončne macesnove gozdiče, temne smrekove gozdove, čez skalne grape, po katerih pozimi divjajo plazovi v dolino. To je svet, kjer so nekoč trentarski rudarji kopali železovo rudo. Pod Špičkom je skromno, a tako zelo planinsko zavetišče, kot bi ga v naših Alpah komaj še kje našli. S trentarske strani je vzpon na Jalovec lahek in zelo hvaležen.

Napravili smo lep višinski sprehod po trentarskih pobočjih in vrhovih. Z Jalovca bi se najrajši že spustili v trentarsko dolino, na zelene travnike njene dna, k živahni zeleni Soči. Morda pa nas prej le še zvabi k sebi romantična zapotoška dolina, ki ima Bavški Grintavec za čuvarja? Ne bo nam žal, da smo prišli v ta svet za planinske sladokusce. Jelenki in Pelci zahtevajo že kar plezalske spretnosti, a nas tudi bogato poplačajo. Na njihovih travnatih strmih

Slika 30. Visoko nad Trento kraljuje Triglav. S prehoda čez Dol nad Zadnico se v vertikali meri z njim le Vodnikov Vršac
(Foto: T. Wraber)

pobočjih se je naselila redka, pisana flora, do katere še ni prišel človek z uničevalno strastjo. Na teh stezah spoznamo, kako se je in se še ubada trentarski pastir s skrbjo za vsakdanji kruh.

Z ovčje planine Zapotok se spustimo v samo Trento. Na poti skozi redek gozd se ves čas odpirajo lepi pogledi na Bavški Grintavec za nami, na razdrapanne stene Srebrnjaka, Pelca in Plešivca na desni in na mogočno Prisojnikovo gmoto nad Vršičem. Že smo v dolini, v Zadnji Trenti, kjer hudournikova prodišča prekinjajo zelene grbinaste košenice. Hitimo k izviru Soče, po Kugyju najlepše evropske reke. Iz globoke kadunje vre »bistra hči planin«, ki ji ni primere med našimi rekami, pa občudujemo njeno edinstveno zeleno barvo podnevi ali pa pridimo v mesečni noči, ko se pretaka v strugi srebro — ne — živo srebro.

Soča hiti skozi neskajljeno okolje, mi pa se še malo ponudimo na poti. Ob vršiški cesti je Planinska zveza Slovenije postavila spomenik Juliju Kugyju, ki je v globoko občutenih spisih proslavil Sočo, Trento in Julijske Alpe po vsej

Slika 31. Sele na koncu po-
letja vzcveti v Juliani tudi
Cephalaria leucantha (L.)
Scharad. (= *Scabiosa trenta*
Hacquet), ki je nekoč rasla
tudi v Trenti
(Foto: T. Wraber)

Evropi. Od spomenika nas steza spet pripelje k Soči tja, kjer se vanjo izliva Mlinarica. Visoko zgoraj pod Razorom smo jo spoznali kot nevelik studenec, zdaj pa si jo oglejmo še tukaj. Izdolbela je ozko tesen, tako globoko in zavito izjedeno, da komaj opazimo nebo nad njo. To so trentarska Korita, ki jih posnema pred Lepeno tudi Soča, še lepše pa Koritnica pri Klužah.

Za Koriti, tik pred prvotnim središčem Trente Pri Cerkvi s Špikovo domačijo, je v prisojni breg položena »Juliana«, botanični vrt s floro slovenskih Alp in Krasa. Pred skoraj 40 leti ga je ustanovil A. Bois de Chesne, tedanji zakupnik lova v Trenti. Zdaj je že nekaj let v oskrbi ljubljanskega Prirodoslovnega muzeja. V njem že od vsega začetka vrtnarita Tone in Ančka, letos pa se jima je pridružila še Tonetova hči Marija. Domači človek bo ostal na domači zemlji.

»Juliana« prav posrečeno združuje rastlinski svet naših Alp in Krasa, saj je združevanje in mešanje različnih elementov opazno tudi v trentarski naravi. Po dolini Soče je globoko v osrčje Julijskih Alp prodrla termofilna flora z ilirskimi in mediteranskimi rastlinami. Črni bor (*Pinus nigra* Arn.), mali jesen (*Fraxinus ornus* L.), črni gaber (*Ostrya carpinifolia* Scop.), alpski volččin (*Daphne alpina* L.), razni šetrajci (*Satureja montana* L., *S. thymifolia* Scop.), škrlatna lakota (*Galium purpureum* L.) so na primer takšne »južne« rastline, ki v ugod-

Slika 32. Skupina kozorogov v gojitveni ogradi v Trenti. Ali jih bomo srečevali tudi v svobodni naravi? (Foto: T. Wraber)

nih prisojnih legah sestavljajo večje ali manjše samostojne skupine, drugod pa se le mešajo z drugim rastjem. Tak južni element je slavni trentarski grintavec, ki ga je našel Hacquet in mu dal znanstveno ime *Scabiosa trenta* Hacq., a se je pozneje izkazalo, da ni nič drugega kot mediteranski beli čopček (*Cephalaria leucantha* (L.) Schrad.), ki se je nekoč skupaj z drugo južno floro naselil v Trenti, pa zaradi neugodnih klimatskih razmer izumrl, saj ga pozneje niso več našli.

Alpska flora je v Trenti seveda bogato zastopana. Če so pravkar omenjeni južni elementi prišli v Trento po ledeni dobi, torej šele pred približno 10.000 leti, pa so šopasti repuš (*Phyteuma comosum* L.), Zoisova zvončica (*Campanula zoysii* Wulf.), modro milje (*Veronica bonarota* L.) ali Seelosov sršaj (*Asplenium seelosii* Leyb.) že prastari prebivalci naših Alp, pravi relikti terciarne flore. Grebeni Lop (Vel. in Malo Špičje), Gamsovec, Pihavec, Kriški podi, svet med Jalovcem in Bavskim Grintavcem so floristično še posebno bogati. Silikatni otok na Prisojniku je edino nahajališče brkate zvončice (*Campanula barbata* L.) v Vzh. Julijskih Alpah; tam se je razvil tudi lep sestoj zelcne jelše (*Alnus viridis* /Chaix/ DC.), ki je za naše Apneniške Alpe fiziognomsko kar nenavaden.

Gozd je v Trenti precej uničen. Prevladuje bukev, primešavata se ji smreka in včasih jelka. V južnih legah, npr. na pobočjih Pihavca, gre do gornje gozdne meje čisti bukov gozd, drugod pa je v višjih legah vse več smrek. Čist smrekov gozd je redek. Nad pasom bukovega gozda so ponekod lepi gozdiči macesna, nad njimi pa še rušje. V osojnih legah in ob hudourniških grapah sega rušje tudi čisto v dolino.

Slika 33. Kjer vrhovi z vseh strani zro v tesno globino, so njive skromne in revne. Čompe (krompir) so v Trenti edina poljščina (Foto: T. Wraber)

Na prisojnih pobočjih so obsežni travniki, kjer prevladuje v slovenskih Alpah endemična trava ležka (*Festuca calva* /Hack./ Richt.). V višjih legah je v prisojnih nad gozdno mejo razvita združba vednozelenega šaša in modrike (*Seslerio-Sempervivretum*), na bolj vetrovnih in golih mestih pa združba čvrstega šaša (*Caricetum firmae*). Na meliščih v nižjih legah imamo združbo trave klasice (*Stipetum calamagrostidis*), v višjih legah za združbo okrogloolistnatega mošnjaka z julijskim makom (*Papaveri julici-Thlaspeetum*). Po skalovju v nižjih legah raste združba subalpinskega peteroprstnika (*Potentilletum caulescentis*), na enem mestu tudi združba Seelesovega sršaja in šopastega repuša (*Asplenio-Phyteumatetum comosi*), v višjih legah pa združba triglavske rože (*Potentilletum nitidae*).

Iz favne naj omenimo le nekaj večjih živali. V trentarskih lovskih revirjih zavzema prvo mesto nedvomno gams (*Rupicapra rupicapra* /L./), ki je mnogo pomembnejši od redkejša srne (*Capreolus capreolus* /L./). Divji petelin (*Tetrao urogallus* L.), ruševca (*Lyrurus tetrax* /L./), snežni jereb (*Lagopus mutus* /Montin/), planinski orel (*Aquila chrysaetos* /L./), jazbec (*Meles meles* /L./), lisica (*Vulpes vulpes* /L./), kuna zlatica (*Martes martes* /L./), v soških tolmunih pa postrv (*Trutta genivittata* C. Prosp.) so še nekatere od najbolj znanih živali. Letos (1964) je postal zastopnik trentarske favne tudi kozorog (*Capra ibex* L.).

Slika 34. Nevihta je šla pravkar čez trentarske vrhove, a pramen sončnih žarkov je skozi vrzel v oblakih že posijal v Bovško kotlino (Foto: T. Wraber)

Po tem biološkem pregledu se odpravimo naprej. Na Logu je središče Trente. Tu je največ hiš, tukaj so šola, trgovina, planinska postojanka, hotel, planinski muzej, sem se stekajo mnoge planinske poti. Na Logu priteče v Sočo Zadnjica, ki zbira vodo izpod Kriških podov in Triglava.

Čas je, da kaj več zremo o Trentarjih, ki živijo v lepi, a revni Trenti. Prvi Trentarji so bili rudarji. V 16. stoletju so po pobočjih nad dolino začeli kopati železovo rudo, ki so jo topili v fužini ob Soči zraven današnje Špikove domačije. Ker pa trentarsko železarstvo ni bilo donosno, je plavž ugasnil že konec 18. stoletja. Kolikor jih je ostalo, so Trentarji postali pastirji drobnice. Redili so ovce in koze. Ker so bili tudi neprekosljivi in strastni lovci (saj jim je lov pomenil čezvse potrebno dopolnilo revne prehrane), so se razvili v izvrstne poznavalce tudi najbolj skritih koticov svoje doline in pobočij nad njo. Že Sendtnerja, ki je bil okoli l. 1840 eden prvih turistov v primorskih Julijcih, so vodili na trentarske vrhove žal neznani Trentarji. Kmalu za njim pa že zremo za imena, ki ohranjajo svoj sloves v današnje dni. To so vodniki Komaci, Tožbarji, Berginci, Kravanje, Kverhi in še mnogi drugi, ki jim veljajo besede S. Hribarja, vklesane na spominski plošči blizu »Juliane«:

»Zrasli v trentarskih strminah, ki so bile pesem njihovega življenja in katerih mojstri so postali, so z nezmotljivim pogledom, z drzno odločnostjo in neupogljivo vodili tiste, ki so odkrivali čudežne lepote slovenskih gora. Utrli so pota, po katerih hodimo za njimi«.

Jože Komac-Pavr je bil od vseh najboljši, najslavnejši slovenski gorski vodnik. On in Andrej Komac-Mota ter oba Tožbarja-Špika, oče Anton in sin Anton, so bili stalni Kugyjevi vodniki po trentarskih gorah, prva dva še tudi

drugod. Tožbar-oče se je pred skoraj 100 leti spopadel z medvedom in ostal pohabljen. Njegov sin je zaslužen za uspešno delovanje Slov. planinskega društva v Trenti. Tožbar-vnuk, tudi Anton, pa je vrtnar v »Juliani«. Anton Kравanja-Kopiškar je med drugim nadelal edinstveno pot skozi Prednje Okno na Prisojnik, njegov sin pa je tudi odličen plezalec in varuh divjadi v Zlatorogovem kraljestvu. Resnično, trentarska kri ne zataji.

Škoda bi bilo, če bi Trentarji zaradi težkega življenja morali na svoji zemlji povsem odnehati. Novi čas jim je že olajšal življenje, toda te olajšave naj bi bile v bodoče bolj zavestno premišljene in učinkovite, specifične za prebivalce pasivnih gorskih predelov. Brez Trentarjev Trenta, ki zasluži, da postane naš največji narodni park, ne bi bila več Trenta.

Vendar pa novi časi spreminjajo tudi Trento. Koz ni več, kar se sicer blagodejno pozna na vegetaciji, ki se krepi iz leta v leto, neugodno pa je za Trentarjev gmotni položaj. Ostale so mu le še ovce in nekaj bornih njivic s čompami, kot pravijo v Trenti krompirju. Trentar živi danes od dela na vršiški cesti, malo od gozda in lova, malo tudi od planinstva in turizma, medtem ko bo ovčereja zaradi pomanjkanja ljudi najbrž skoraj zamrla in tako kot čompe le dopolnjuje drugačen zaslužek. Domovi v koncu doline se praznijo, spreminjajo se v meščanske izletniške hišice. Trentarji pa se sele po dolini navzdol proti Bovcu in še naprej.

TONE WRABER

TRENTA

Trenta is a deep valley in the midst of the Julian Alps, the summits of which surround it from all sides. All round it are standing over it Plazki Vogel (2348 m), Veliko (2398 m), and Malo (2354 m) Špičje, Kanjavec (2568 m), with Vršac (2194 m), Triglav (2863 m), the highest among them all, Pihavec (2414 m), Gamsovec (2389 m), Stenar (2501 m), Križ (2410 m), Razor (2601 m), Prisojnik (2547 m), Mojstrovka (2332 m), Jalovec (2648 m), the group of Pelci (2316—2437 m), Skutnik (2172 m), Zgorelec (2090 m), Bavški Grintavec (2344 m), completely to Trenta belong Srebrnjak (2099 m) and Trentarski Pelc (2109 m). We have enumerated the principal summits only, there are also many lower and more hidden ones. The valley is naturally open along the Soča River down towards Bovec, while the road communication across the 1611 m. high passage Vršič which leads to Kranjska gora dates but from the World War I. Known is also the pass Luknja, across which leads a mountain path; the same remark must be made also for other shepherd and hunter passages across various gaps (Za Gradom, Čez Nizki vrh, Za Kanjo, Velika Vrata). The mountains on the eastern side of Trenta are very accessible to mountaineers. A great number of carefully maintained ways and cheerful Alpine huts make this mountainous region easily accessible to numerous lovers of mountain nature. Some ways e. g. that one on Prisojnik, are so boldly constructed that walking on them represents physically and psychically a very event. Little less accessible is the world on the western side where the summits are somewhat lower but not less inviting than those ones on the East. But among them also there is a giant — the Jalovec.

Under the Mojstrovka has its source the unique green Soča River, which is called by Kugy the most beautiful European river. In the Trenta valley yet the Mlinarica and the Zadnjica flow into it. The first one springs high under the Razor, immediately before its confluence to the Soča it has dug a deep defile — Korita. The Zadnjica has its source below the Triglav and during its course receives still the Beli potok from beneath the Kriški podi.

The flora of the Trenta valley is very heterogeneous. As relicts of the warm postglacial period numerous thermophile Illyric and Mediterranean elements have

been conserved (*Pinus nigra* Arn., *Ostrya carpinifolia* Scop., *Fraxinus ornus* L., *Satureja montana* L., *S. thymifolia* Scop., *Galium purpureum* L., *Daphne alpina* L., etc.) which on climatically favourable sites form larger or smaller groups. Here we may also range the *Scabiosa trenta* Hacq., which is nothing but the Mediterranean *Cephalaria leucantha* (L.) Schad. and which has in the Trenta already become extinct evidently from the times of Hacquet.

On the other side we find in the Trenta vegetation also old tertiary relicts as *Asplenium seelosii* Leyb., *Phyteuma comosum* L., *Campanula zoysii* Wulf., *Veronica bonarota* L., etc. The Alpine vegetation of Trenta is very rich and various.

The principal vegetation unit of the Trenta is the beech-tree forest (*Anemone-Fagetum* which for the most part reaches the upper limit of forest growth resp. is replaced in altitudes by larch-tree stands (*Rhododendrum-hirsutum-laricetosum*). The unmixed pine-wood is rare. From associations which don't belong to the forest's ones we may mention someones only: *Potentilletum caulescentis*, *Asplenio-Phyteumatetum comosi*, *Potentilletum nitidae*, *Stipetum calamagrostidis*, *Papaveri julici-Thlaspeetum*, *Festucetum calvae*, *Seslerio-Semperviretum*, and *Carricetum firmae*.

The flora of the Slovene Alps and their foot-hills with the Karst is represented by the Alpine garden (alpinum) »Juliana« which is situated in the Trenta valley at 2 km from its centre Na Logu. It has been founded in 1926 by A. Bois de Chesne and is to-day managed by the Museum of Natural History at Ljubljana. It is the only one of this kind in Yugoslavia.

The most characteristic big animal of the fauna in the Trenta valley is the chamois which has in the Trenta mountains excellent conditions of life. There is less roe-deer, efforts have been made to settle down the Alpine ibex in the recent time only. Other bigger animals are the fox, the badger, the pine-marten, the mountain-cock, the heath-cock, the rock ptarmigan, and the golden eagle.

The beginning of permanent settlement in the Trenta valley reaches back into the 16th century when the iron ore has been dug on the slopes under the Mojstrovka. Because the iron production was not profitable the blast furnace was put out at the end of the 18th century. From that time the inhabitants of Trenta have been living on their modest small fields, the only produces of which are potatoes, and first of all on breeding goats and sheep. As shepherds and hunters they have searched through all spots of their valley, and no wonder if they have been in the classical era of the Slovene mountaineering (the 19th and the beginning of the 20th century) the best Alpine guides. The names of Komac, Tožbar, Berginc, Kravanja, Kvrh and other ones have been inseparately connected to the history of the Slovene mountaineering. Dr. J. Kugy from Trieste who as an alpinist has discovered the Julian Alps and has made them famous all over Europe, has been on most dangerous paths accompanied by the guides of the Trenta valley. The Alpine Federation of Slovenia has erected to Kugy a beautiful monument in the Trenta and has unveiled to the best guides of Trenta a memorial tablet.

The prohibition to breed goats has still aggravated the difficult situation of the Trenta inhabitants. New times have brought new earnings to the inhabitants but their homes in the Trenta valley have become empty in spite of that. It should be urgent to find suitable forms of aid retain the inhabitants of the Trenta valley to their native ground.

ТОНЕ ВРАБЕР

ТРЕНТА

Трента — глубокая долина в центре Юлийских Альп, окруженная со всех сторон горами. Кругом нее находятся Плазни Вогел (2348 м), Велико (2398 м) и Мало (2352 м) Шпицье, Каньявец (2568 м) с Вршацем (2194 м), Триглав (2863 м), — самый высокий

среди них, Пихавец (2414 м), Гамсовец (2389 м), Стенар (2501 м), Криж (2410 м). Разор (2601 м), Присойник (2547 м), Мойстровка (2332 м), Яловец (2648 м), группа Пельцев (2316 до 2437 м), Скутник (2172 м), Згорелец (2090 м), Бовшки Гринтавец (2344 м), исключительно к Тренте принадлежащие Сребреньяк (2099 м) и Трентарски Пельц (2109 м). Мы упомянули лишь главные горные вершины, хотя есть еще много меньших и менее заметных. Естественно долина открыта лишь по реке Соча к Бовцу, тогда как шоссе, ведущее через перевал Вршич (1611 м), построено во время первой мировой войны. Известен также переход Лукня, сквозь которого ведет тропинка, а также разные пастушеские и охотничьи тропинки (За Градом, Через Низкий врх, За Каньей, Велика врата). Горы в восточной части Тренты доступны альпинистам. Целый ряд хорошо устроенных горных дорожек и удобных домов для горных туристов дают любителям природы возможность посещать эту горную местность без особой затраты усилий. Некоторые дорожки проведены с такой смелостью, что хождение по ним интересно и для более опытных альпинистов. Менее доступна западная часть, где горные вершины немного ниже, но так же привлекательны. Среди них возвышается один из горных великанов — Яловец.

Из-под Мойстровки вытекает зеленая Соча, которую Куги назвал самой красивой рекой в Европе. В Тренте в нее впадают Млинарица и Задница. Первая берет начало высоко под Разором, и перед впадением в Сочу образует глубокое ущелье — Корита. Задница берет начало под Триглавом, а с Кришких подов в нее впадает Белый поток.

Флора Тренты весьма разнообразна. В качестве остатков теплого послеледникового периода остались многочисленные термофильные илирийские и средиземные элементы (*Pinus nigra* Arn., *Ostrya carpinifolia* Scop., *Fraxinus ornus* L., *Satureja montana* L., *S. thymifolia* Scop., *Galium purpureum* L., *Daphne alpina* L. и др.), образующие в климатически благоприятных местах целые группы. Сюда можно отнести также *Scabiosa trenta* Hascq., которая является лишь средиземной разновидностью *Sephalaria leucantha* (L.) Schrad., уже исчезнувшей в Тренте во времена деятельности Акке. С другой стороны, среди флоры Тренты мы находим также остатки терциарных пород, как *Asplenium seelosii* Leyb., *Phyteuma comosum* L., *Campanula zoysii* Wulf., *Veronica bonarota* L. и др. Альпийская флора в Тренте очень богата и разнообразна.

Основа растительности в Тренте — буковый лес (*Anemone* - *Fagetum*), простирающийся почти повсюду до верхней лесной границы и переходящий на определенной высоте в лес лиственниц (*Rhododhamno* - *Rhododendretum hirsuti laricetosum*). Сплошь словесные леса редки. Среди нелесных групп надо упомянуть: *Potentilletum caulescentis*, *Asplenio* — *Phyteumatetum comosi*, *Potentilletum nitidae*, *Stipetum calamagrostidis*, *Papaveri julici* — *Thlaspeetum*, *Festucetum calvae*, *Seslerio* - *Semperviretum* и *Caricetum firmae*.

Флора словенских Альп и подножий Альп с Карстом собрана в альпине (питомнике) «Юлиана», находящемся в Тренте в 2-х км от ее центра в Логе. В 1926 г. его основал А. Буа де Шен. В настоящее время он относится к музею естествознания в Любляне. Это — единственный сад такого рода в Югославии.

Среди крупных животных в Тренте живет больше всего горных козлов, условия жизни для которого здесь особенно благоприятны. Серн меньше, тогда как козорогов стали разводить лишь в последнее время. Кроме того, здесь водятся лисица, барсук, золотистая куница, глухарь, снеговая куропатка и горный орел.

Люди начали постоянно селиться в Тренту с 16 века, когда на склонах Мойстровки стали копать железную руду. Однако, местная железорудная промышленность приносила мало прибыли и просуществовала всего до 18 века. С тех пор местные жители обра-

батывали свои скромные поля, на которых рос лишь картофель и разводили овец и коз. С началом альпинизма в прошлом веке местные пастухи и охотники стали также горными проводниками. Имена Комац, Тожбар, Бергинц, Краванья, Кврх и другие нерасторжимо связаны с историей словенского альпинизма. Др. И. Куги из Триеста, исследовавшего Юлийские Альпы и пронесшего их славу по всей Европе, сопровождали в его трудных походах проводники из Тренты. Альпинистский союз Словении поставил Куги в Тренте памятник, а проводникам открыл мемориальные доски.

Так как теперь запрещено разводить коз, вообще тяжелое экономическое положение местного населения стало хуже. Хотя новые времена и приносят новые заработки, все же жители Тренты часто покидают свои родные места. Необходимо было бы найти соответствующие формы поддержки населения, желающего остаться жить в Тренте.